

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
התכנית ללימודי מגדר

תנועות בפמיניזם הישראלי (תשע"ח)

שיעור לתואר שני (סמסטר א' 196.2.0018 סמסטר ב' 196.2.0028)

דר' שרי אהרוני

שעות הקורס: יום ג' 16:00-18:00

כתה: בניין 28 כתה 107

שעת קבלה: יום ג' 14:00-15:00 חדר: 329 בניין 74

אימייל: saraia@bgu.ac.il

תיאור כללי

בקורס נלמד על ההיסטוריות של הפמיניזם הישראלי עם דגש על התפתחותן המקבילה של תנועות מגוונות מאז שנות השבעים של המאה ה-20. הקורס יתבסס על קריאת מקורות ראשוניים (כולל מקורות ויזואליים וסרטים), וניתוח מקרי בוחן של צורות פעולה פמיניסטיות מקומיות הכוללות: מחאה; העצמה; סינגור, חקיקה ושינוי מדיניות; קמפינים לשינוי שיח; בניית מוסדות, רשתות וארגונים.

השאלות התיאורטיות העיקריות שבהן נדון הן: כיצד ניתן להגדיר תנועה פמיניסטית? מהו אקטיביזם פמיניסטי? מה הם ההבדלים בין קבוצות נשים שונות (יהודיות, ערביות, מזרחיות, לסביות, דתיות וכו') בהגדרת הזהות, האינטרסים, הצרכים והמטרות? וכיצד הושפע הפמיניזם הישראלי מהסדר הפוליטי המקומי והבינלאומי? בין השאר נעסוק במאבקים פמיניסטיים בנושאים הבאים: הפלות, אלימות נגד נשים (תקיפה מינית, רצח נשים ואלימות במשפחה, הטרדה מינית), פרסום פוגע, ייצוג הולם, גיוס לצה"ל, נגישות להשכלה, תעסוקה ועוני, פעילות שלום, זכויות להט"ב, סחר בנשים, תרבות וספורט, אפלייה דתית ועוד.

חובות הקורס:

1. נוכחות והשתתפות פעילה בשיעורים **היא חובה**. סטודנטית שתפסיד יותר משלושה שיעורים (ללא קשר לסיבה) בסמסטר או יותר מחמישה במשך השנה, לא תוכל להגיש את עבודת הסיום. יש לקרוא את המאמרים מדי שבוע ולהשתתף בדיונים באופן פעיל. על מנת לזכות בניקוד המתאים עבור השתתפות יש להציג מקור ראשוני אחד בשיעור.
2. נוכחות בסיוור הלימודי.
3. הצגת מאמר בכיתה.
4. כתיבת עבודת חקר קצרה על מקור ראשוני (טקסט), חפץ או ראיון עם פעילה פמיניסטית ותיקה.
5. **מטלה מסכמת** (סוף השנה): במסגרת המטלה המסכמת תתבקשו להרחיב על אחת מהתנועות או המאבקים שנידונו בקורס. נוסח המטלה הסופי וההנחיות להגשת המטלה יופיעו באתר.

חישוב ציון הקורס יתבסס על המרכיבים הבאים:

1. נוכחות, השתתפות הוצגת מקור ראשון אחד: 10%
2. הצגת מאמר בכיתה: 10%
3. עבודת חקר קצרה: 30%
4. עבודה מסכמת: 50%

הערות:

זהו שיעור שנתי ולא ניתן לקחת אותו סמסטר אחד. יש להגיע בזמן לשיעורים. אין כניסה לשיעור באיחור של יותר מחמש דקות.

התאמות לסטודנטים/יות עם מוגבלויות

אם את/ה רואה עצמך כמי שזקוק/ה להתאמה בשל מוגבלות, אנא יידע/י אותי בהקדם. חלק ממרכיבי הקורס וביניהם המטלות, הדיונים והאופן שבו יתקיימו השיעורים יכולים להיות מותאמים כדי להקל על השתתפותך והתקדמותך. ברגע שתעדכן/י אותי בנוגע לצרכיך נוכל לפנות אל מרכז התמיכה לסטודנטים עם מוגבלויות בדיקנט הסטודנטים כדי ליצור תנאי למידה הולמים שיאפשרו לך הצלחה תוך שמירה על פרטיות מלאה. להלן כתובת האתר של המרכז: http://in.bgu.ac.il/Dekanat/Pages/support_center.aspx

הנחיות להשתתפות בקורס

על מנת לאפשר אווירת למידה נעימה אנא הקפידו להגיע לשיעור בזמן, להתעדכן בקריאת הרקע ולהשתתף בדיונים. זכרו כי ההכרה בקיומן של עמדות שונות וסותרות מהווה אחת מאבני-הדרך לקיום סביבת למידה פורייה ולשמירה על עקרון החופש האקדמי. היות שכך, יש להקפיד על דו-שיח מכבד ולהימנע מגילויים של חוסר סובלנות ומהערות שיש בהן התייחסות גזענית או פוגענית למגדר, לאום, נטייה מינית, דת או השתייכות פוליטית.

רשימת קריאה לפי נושאים זוהי רשימה מורחבת וייתכן שנקרא רק חלקים ממנה*
המאמרים ומרבית המקורות נמצאים באתר הקורס

מהי "תנועה" פמיניסטית?

Ewig, Christina, and Myra Marx Ferree. (2013). "Feminist organizing: What's old, what's new? History, trends, and issues." *The Oxford Handbook of Gender and Politics*.

ספרן, חנה. (2002). "יום אחד יבינו שאנחנו צודקות" פנים: כתב עת לתרבות, חברה וחינוך גיליון 22 : <http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=7207>

מה הם ארכיונים פמיניסטים?

Eichhorn Kate. (2013). *The Archival Turn in Feminism: Outrage in Order*. Temple University Press: Philadelphia, pp. 24-54

- !Women, Art, Revolution: Voices of a Movement, Stanford University:

<https://exhibits.stanford.edu/women-art-revolution>

- The Jewish Women's Archive, "The Feminist Revolution": <https://jwa.org/feminism>

רקע תיאורטי: מגמות בפמיניזם הישראלי

- שימו לב- ב-7.11.2017 נקיים מפגש בחדר ההדרכה בספרייה

Herzog, Hanna. (2008). "Re/visoning the women's movement in Israel." *Citizenship Studies* 12.3: 265-282.

ששון לוי, אורנה ומשגב, חן. (2017). "חקר מגדר בישראל בתחילת המאה ה-21: בין נאו-ליברליזם לבין נאו-קולוניאליזם", מגמות נא(2): 165-206.

רקע היסטורי

מרגלית שילה (2013). *המאבק על הקול - נשות היישוב וזכות הבחירה 1917-1926*, ירושלים: יד יצחק בן-צבי.

Fleischmann, Ellen L. (2000). "The emergence of the Palestinian women's movement, 1929-39." *Journal of Palestine Studies* 29(3): 16-32.

מלמן, בילי. (2009). "שוליים ומרכז: היסטוריה של נשים והיסטוריה של מגדר בישראל", ציון, עד: 245-266.

גבע, שרון, אל מדף ספרי ההיסטוריה: בלוג פמיניסטי בקישור:
http://sharon-geva.blogspot.co.il/p/blog-page_31.html

שנות השבעים

אלוני, שולמית (1976). *נשים כבני אדם*. ירושלים: כתר הוצאה לאור. עמ' 14-27; 106-119.

ספרן, חנה. (2006). *לא רוצות להיות נחמדות*. המאבק על זכות הבחירה לנשים וראשיתו של הפמיניזם החדש בישראל. חיפה: פרדס הוצאה לאור. עמ' 69-106.

עילם, אסתר. (2012). "פמיניסטית באקדמיה בשנות השבעים". *מגדר: כתב עת למגדר ופמיניזם*, 1.

פרידמן, מרשה. (1990). *גולה בארץ המובטחת*. תל אביב: ברירות. עמ' 73-97.

סבירסקי, ברברה. (1984). *בנות חוה, בנות לילית: על חיי נשים בישראל*. גבעתיים: הוצאת "המין השני". עמ' 19-39.

מקורות ראשוניים: טקסטים וארכיונים

קטעים נבחרים מתוך:

עיתון "נשים למען חברה מחודשת" (נלח"ם) 1973-4

"צוותי הוועדה למעמד האשה - דיונים וממצאים" (דו"ח נמיר), 1978.

היסטוריה פמיניסטית שבעל-פה: סיכונים ויתרונות

Sherna Berger Gluck and Daphne Patai. (eds.). 1991. *Women's Words: The Feminist Practice of Oral History*. New York: Routledge, pp. 11-26.

- "ראיון עם סחר ח'ליפה" בתוך: רוגית לנטין (1982). *שיחות עם נשים פלסטיניות*. ירושלים: מפרש הוצאה לאור. עמ' 10-30.
 - "ברכה סרי" בתוך ספרן, ח. *לא רוצות להיות נחמדות* עמ' 127-129.
- "ראיון עם ברכה סרי". מראיינים: מנשה ענזי ומרים פרנקל. בתוך: *בסוד ברכה: יצירתה של ברכה סרי*. עורכת: הנרייט דהאן-כלב. ירושלים: הוצאת כרמל. עמ' 263-288.

שנות השמונים

אונס ואלימות מינית

עילם, אסתר. (1994). *נאנסות, אונס והרשויות בישראל*. ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל.

סלעי, יהודית. (1983). פניות לעזרה למרכז סיוע לקורבנות אונס במרכז סיוע תל אביב בשתי שנות פעילות 1982-1980.

Zilber, Tammar B. 2002. "Institutionalization as an interplay between actions, meanings, and actors: The case of a rape crisis center in Israel." *Academy of Management Journal* 45(1): 234-254.

פריון ובריאות: הפלות

אמיר, דלילה. (2016). הפלות כסוגיה מושתקת בישראל. תל אביב: רסלינג

לסביות

ספרן, חנה, הרטל רחלי ואורנה ששון-לוי. (2016). "היא(א)סטוריה לסבית מקומית: פעילות, מאבקים והשגים". בתוך: א' הראל, ע' מורגנשטרן וי' לשינסקי (עורכים), *זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית*. עמ' 45-80. ירושלים: מכון סאקר ונבו.

- הארכיון הלסבי, באתר "מרכז מחקר פמיניסטי חיפה":

<https://www.haifafeminist.org/blank-8>

על הארכיון:

<http://www.haokets.org/2016/05/24/%D7%B4%D7%90%D7%A9%D7%94-%D7%9C%D7%90%D7%A9%D7%94%D7%B4-%D7%9C%D7%97%D7%A6%D7%95%D7%AA-%D7%90%D7%AA-%D7%A7%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%90%D7%A8%D7%9B%D7%99%D7%95%D7%9F-%D7%94%D7%94%D7%92%D7%9E>

פמיניזם מזרחי (מוקדם)

ורד אופנהיימר. (2012). "חיים מלאי תקווה – לזכרה של תקווה לוי (1961-2012)", *מגדר: כתב עת למגדר ופמיניזם*

תקוה לוי, ערך ויקיפדיה:

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%AA%D7%A7%D7%95%D7%94_%D7%9C%D7%95%D7%99

שנות התשעים

פמיניזם משפטי והמאבק לייצוג הולם

שדולת הנשים בישראל, "ייצוג נשים: נשים בעמדות ציבוריות" מתוך: ספר הנתונים: נשים בישראל בין תיאוריה למציאות: מגמות, שינויים ונתונים (שנה לא ברורה) (לקרוא מ"ייצוג הולם והלאה):

http://www.iwn.org.il/database_entry/%D7%99%D7%99%D7%A6%D7%95%D7%92-%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%A0%D7%A9%D7%99%D7%9D-%D7%91%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%AA-%D7%A6%D7%99%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%95%D7%AA

יזרעאלי, דפנה. (2006). "פוליטיקה מגדרית: המקרה של העדפה מתקנת במינוי נשים לדירקטורים". *תרבות דמוקרטית*, 10. עמ' 215-250.

תירוש, יופי (1999). "ייצוג הולם לבני שני המינים בשירות המדינה תיקון מס' 7 לחוק שירות המדינה (מינויים), תשי"ט-1959 - פרשנותו וקווי יסוד ליישומו." משפטים, ל.

קישור למאמר: <https://yofizohar.files.wordpress.com/2007/02/yofi1.pdf>

שקד, רבקה. (2004). "יישום החוק למניעת הטרדה מינית בשירות המדינה", בתוך לוי עדן, אראלה שדמי וישראל קים (עורכים) *רודפי צדק מחקרים בפשיעה ובאכיפת חוק בישראל*, תל אביב: הוצאת צ'ריקובר, עמ' 161-201.

קישור למאמר:

<http://www.csc.gov.il/DataBases/ArticlesAndPublications/documents/2004331.pdf>

דפנה ברק-ארז. (2007). "על טייסות וסרבניות מצפון: מאבק אחד או מאבקים שונים?" מתוך: דפנה ברק-ארז, שלומית יניסקי-דביר, יפעת ביטון ודנה פוג'י (עורכות) *עיונים במשפט, מיגדר ופמיניזם*. הוצאת נבו.

תירוש, יופי וטהון-אשכנזי, ענת. (2013). ייצוג הולם של נשים בגופים לעיצוב מדיניות לאומית: בעקבות תיקון 4 לחוק שיווי זכויות האישה והחלטה 1325 של מועצת הבטחון. *משפט וממשל*, ט"ו, ע' 171-231.

טהון-אשכנזי, ענת. (2010). "בג"ץ טירקל-נקודת מפנה בשיתוף ההכרחי של נשים במוקדי קבלת החלטות", *הלשכה-בטאון לשכת עורכי הדין*, 89: 24-26.

פמיניזם ופוליטיקה של זהויות

אברמוביץ, דורית. (2008). *ארגונים פמיניסטיים יהודים ויהודים-פלסטינים בישראל: מאפיינים ומגמות*. תל אביב: קרן היינריך בל. עמ' 26-74.

תורגימן, ורד. (2011). "מעברה על הדשא": מיקומים פוליטיים מצטלבים במאבק להשתתפות שוויונית בזירה הפמיניסטית בשנות ה-90. עבודת תיזה. אוניברסיטת תל אביב.

אוסף מאמרים על הכנסים הפמיניסטיים מתוך: נגה: כתב עת פמיניסטי.

פמיניזם מזרחי (מאוחר)

שירן, ויקי. (2007). "לפענח את הכוח, לברוא עולם חדש". בתוך: ליר, שלומית (עורכת). *לאחותי, פוליטיקה פמיניסטית מזרחית*, עמ' 25-39. תל אביב: הוצאת בבל.

דאהן-כלב, הנרייט. (1999). "פמיניזם בין מזרחיות לאשכנזיות". בתוך: מין, מגדר ופוליטיקה. תל אביב: קו אדום הוצאת הקיבוצים.

פמיניזם פלסטיני

אספניולי, נבילה, מירי קרסין, ענת בן-ארי. (1988). "נבילה אספניולי: פלסטינית ואשה". נגה: כתב עת פמיניסטי, 15 <http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=3164>

אבו-בקר, ח'אולה. (1998). *בדרך לא סלולה: נשים ערביות כמנהיגות פוליטיות בישראל*. רעננה: המרכז לחקר החברה ערבית בישראל. עמ' 17-46.

Jad, Islah. (2007). "NGOs: Between buzzwords and social movements." *Development in Practice* 17(4-5): 622-629.

Deeb, Rula. (2010). "Kayan–Feminist Organization: Sustainable Grassroots Community Activism." *New England Journal of Public Policy* 23(1): 112-119.

Habib, Samar, and Nayla Moujaes. (2012). "Between Patriarchy and Occupation: Rauda Morcos and Palestinian Lesbian Activism for Bodily Rights." *Al-Raida Journal*: 58-64.

The Working Group on the Status of Palestinian Women Citizens of Israel. (2010). *The Status of Palestinian Women Citizens of Israel*. Submitted to the Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Available at: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/WomenCitizens_of_Israel_for_the_session_Israel_CEDAW48.pdf

פמיניזם, שלום והתנגדות

אהרוני, שרי. (2014). "לחיות בשלום עם עצמנו: על שוויון מגדרי ופמיניזם בתקופת תהליך אוסלו" בתוך: *20 שנה להסכמי אוסלו*. ראובן פדהצור ואפרים לביא (עורכים), תל-אביב ונתניה: מרכז דניאל אברהם לדיאלוג אסטרטגי, קרן היינריך בל ומרכז תמי שטיינמץ למחקרי שלום, עמ' 54-48.

הלמן, שרה ורפפורט, תמר (1997). "אלה נשים אשכנזיות, לבד, זונות של ערבים, לא מאמינות באלוהים, ולא אוהבות את ארץ-ישראל": "נשים בשחור" ואתגור הסדר החברתי. *תיאוריה וביקורת*. 10: 175-192.

גולן-עגנון, דפנה. (2002). *איפה אני בסיפור הזה? ירושלים: כתר הוצאה לאור*. עמ' 105-134.

בנסקי, טובה. (2006). "קואליציית הנשים לשלום צודק: פרויקט השלום פמיניסטי כחלק מהמגמות לאזרוח החברה הישראלית". בתוך: א. כהן, א. בן רפאל, א. בראלי וא. יער (עורכים), *ישראל והמודרניות, למשה ליסק ביובל*. באר שבע: מכון בן גוריון לחקר ישראל, הציונות ומורשת בן גוריון. עמ' 549-524.

ראיונות עם: דבי לרמן, דלית באום וגילה סבירסקי. בתוך: ישכר חדוה. 2003. *אחיית לשלום: קולות בשמאל הפמיניסטי*. תל אביב: רסלינג. עמ' 72-86.

ללמוד על העבר דרך חפצים: פמיניזם ותרבות חומרית

Bartlett, Alison, and Margaret Henderson. "What is a Feminist Object? Feminist Material Culture and the Making of the Activist Object." *Journal of Australian Studies* 40.2 (2016): 156-171.

אל תוך שנות האלפיים

Tripp, Aili Mari. (2006). "The evolution of transnational feminisms: Consensus, conflict, and new dynamics" in: Myra Marx Fereee and Aili Mari Tripp (eds.), *Global Feminism: Transnational Women's Activism Organizing, and Human Rights*. New York: NYU Press, pp. 51-75

פמיניזם יהודי

גלית ינאי-ונטורה. (2014). "זהויות פמיניסטיות אורתודוקסיות בישראל: מבט חדש על פמיניזם ומבט חדש על אורתודוקסיה", *מגדר: כתב עת רב תחומי למגדר ופמיניזם*, 3.

שקדיאל, לאה. (2004). 'נשות הכותל: פמיניזם רדיקלי כהזמנה לשיח ישראל חדש? בתוך: מערבולת הזהויות: דיון ביקורתי בדתיות ובחילוניות בישראל, ת"א וירושלים: הקיבוץ המאוחד ומכון ון-ליר, עמ' 277-315.

חורב, דפנה. (2003). "מיהי אחותי? על הקול הדתי-נשי המזרחי בציונות הדתית ומקומו ב'קולך'" בתוך: להיות אשה יהודייה: דברי הכנס הבינלאומי השני "אשה ויהדותה" 2001. עורכת: מרגלית שילה. אורים הוצאה לאור. עמ' 326-338.

פריון ובריאות: לידה טבעית

נשים קוראות ללדת: למען חופש בלידה: <http://nashimkorot.org.il>

פורנוגרפיה, זנות, וסחר בנשים

לבנקרון, נעמי ויוסי דהאן. (2003). אשה עוברת לסוחר: סחר בנשים בישראל, 2003. מוקד סיוע לעובדים זרים, אשה לאשה מרכז פמיניסטי חיפה ומרכז אדוה. <http://hotline.org.il/wp-content/uploads/WomenAsCommodities.pdf>

שירן, ויקי. (2003). המאבק הפמיניסטי נגד הפורנו בישראל. בתוך: מ' חוב, ל' סבה, ומ. אמיר (עורכים). מגמות בקרימינולוגיה: תיאוריה, מדיניות ויישום (עמ' 605-635). ירושלים: המכון למחקרי חקיקה ומשפט השוואתי.

עוני ויזמות כלכלית

Lavie, Smadar. (2014). *Wrapped in the flag of Israel: Mizrahi single mothers and bureaucratic torture*. New York: Berghahn Books, 2014.

יהל פרג ומיכל רוטנברג. 13.07.2016 "פלפל הארץ: שיחה עם כרמן אלמקייס-עמוס, מתנועת לא-נחמדים-לא נחמדות", דבר ראשון <http://www.davar1.co.il/23932>

סער, עמליה. (2010). "יזמות זעירה של נשים כמסלול ניעות חברתית, מספר היבטים פרדוקסליים". סוציולוגיה ישראלית י"א (2): 441-462.

Benjamin, Orly. 2016. *Gendering Israel's Outsourcing: The Erasure of Employees' caring Skills*. New York: Palgrave-MacMillan. Pp. 74-81

פמיניזם ברשת ואקטיביזם ברחוב

אמיר, מירב. (2012). "אקטיביסטית" בתוך: קריאת המחאה: לקסיקון פוליטי (2011). עורך: אריאל הנדל. קו-אדום, הוצאת הקיבוץ המאוחד. עמ' 49-42.

וילמובסקי ענבל. (2013). "מהרחוב הממוגדר למרחב הוירטואלי ובחזרה: על הטרדות רחוב ועל האתר הכצעתקה" בתוך: היכן אני נמצאת: פרפסקטיבות מגדריות על מרחב. עורכת: רוני הלפרן. אבן יהודה: המכללה האקדמית בית ברל עמ' 313-351.

גנה כהן. (2013). המהפכה הפמיניסטית הרביעית הגיעה. דה-מארקר 05 אפריל: <https://www.themarker.com/themarker-women/1.3990552>

סרטים לצפייה נוספת:

- האזרחית אלונה. (2008). בימאית: ענת סרגוסטי. https://www.youtube.com/watch?v=ZTYd1yzy_dk&rel=0
- סרט תיעודי על שולמית אלונה שכולל תיעוד התנועה הפמיניסטית בשנות השבעים ואחר כך.

- *Rites of Passage: The Spiritual Journey of Alice Shalvi*. (1999). Documentary by Paula Weiman-Kelman Link: <https://vimeo.com/126486567>
סרט תיעודי באנגלית על אליס שלוי שכולל צילומים נדירים מפעילות שדולת הנשים בשנות השמונים והתשעים.